

Yüksek Ziraat Enstitüsünün Öyküsü

Prof. Dr. Arif AKMAN

— Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi — ANKARA

20. yüzyıl başlarında doğmuş olan bizim kuşak, yani Osmanlı İmparatorluğunun çocukları, biri son derece acı ve hazine; ötekisi ise son derece sevindirici ve mutlu iki olayı - hem de çok kısa aralıklarla - birlikte yaşamıştır. Bu iki son derece önemli olaydan acı olanı, 700 yıllık o koca Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü yaşamak talihsizliği; sevinç ve mutluluk dolu ikinci olay ise, O vatan kurtaran Atatürk sayesinde yepyeni ve dinamik bir Cumhuriyet'in, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu, yaşamak olmuştur.

Kurtuluş Savaşı, düşmanın denize dökülmesiyle sonuçlandığı mutlu günün hemen arkasından İzmir'e gelen Başkomutan Mareşal Mustafa Kemal Paşa, yanındakilerin «Çok şükür bitti» dediklerini işitince, «Asıl işimiz şimdi başlıyor» demişti. Atatürk bu sözleriyle, belki ta Harbiye'deki öğrenciliği ve uzun süren askerlik yaşamı boyunca yapmayı tasarlayıp kafasında biçimlendirdiği devrim ve reformları kasdediyordu.

Atatürk, gençliğinden beri Hilafet, Saltanat, batı uygarlığı ve cumhuriyet hakkındaki düşünce ve tasarılarını, Kurtuluş Savaşı boyunca kimseye açmamış ve âdeta bir sır gibi kendi içinde saklamıştır. Vakta ki memleket kurtulup Lozan Barış Anlaşması da yapıldıktan sonra barış dönemi başlayınca; artık tasarladığı devrim ve reformları yapmak zamanının geldiğine karar vererek bunları uygulamaya koymuştu. Bildiğimiz bu devrim ve reformlar da 1923 ile 1928 yılları arasında olmak üzere, toplam 5 yıl içinde gerçekleştirilmişti.

Dikkate değer olan nokta, Atatürk bu köklü devrimleri yaparken, hemen hemen bir mukavemetle karşılaşmamıştır. Zira Türk toplumu Atatürk'ün her yaptığı için kendi yararına olduğu sağduyusu içinde olmuştur.

Atatürk'ün yaptığı devrimler arasında eğitim reformu içindeki ziraat yüksek öğretim reformu, kuşkusuz büyük önem taşır. Atatürk ziraatın ekonomisindeki yerini, «Millî ekonomi-

nin temeli ziraattır» demekle göstermiştir. Yine Atatürk, uzun askerlik yaşamı boyunca, Mehmetçikle haşırneşir olmuş ve böylece de Türk köylüsünün ıztıraplarını, yoksulluk ve çaresizliğini çok yakından görmüş ve bu arada da Türk köylüsünde saklı bulunan cevheri çok iyi sezmiştir. Atatürk Türk köylüsünün bu cevherine dayanarak Kurtuluş Savaşına girmiştir. Nitekim bir konuşmasında bu güvenini dile getirerek «Türk köylüsü olmadan bu işi başaramazdık» demiştir.

Atatürk Türk köylüsüne karşı beslediği bu ilgi ve sevgiyi, «Türk köylüsü efendimizdir» demekle göstermiştir. Başka bir konuşmasında ise Atatürk şöyle demiştir⁽¹⁾: «Türkiye'nin gerçek sahibi, efendisi, üretici köylüdür. O halde her gün çok refah ve saadeti, hak eden ve lâıyk olan köylüdür. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin ekonomik politikası bu aslı gayeyi istihsale matuftur. Yedi asırdan beri cihanın dört köşesine sevkederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız ve 7 asırdan beri emeklerini ellerinden alıp israf ettiğimiz; buna karşılık onu tahkir ve tezlil ile mukabele ettiğimiz ve buna fedakârlığına ve ihسانlarına karşı nankörlük, küstahlık ve cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asil sahibin huzurunda ihtiramla hakiki vaziyetimizi alalım!».

1923 yılında yaptığı başka bir konuşmasında ise Atatürk şunları söylemiştir⁽²⁾: «Eğer milletimizin çokluğu çifti olmasaydı, bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık!». Atatürk'ün bu kadar bağlı olduğu ve bu kadar sevgi ve şefkat gösterdiği Türk köylüsü, refaha kavuşturulmalı idi. Atatürk'e göre genel olarak Türk toplumu, Ulu Tanrının verdiği nimetlerden gereği gibi yararlanmalı idi. Bunun için de Türk halkı çok çalışıp çok kazanacak, bu sayede de iyi yiyecek, iyi giyinecek ve insan onuruna yakışır bir yaşam sürecektir ve eğlenecektir de. İşte Atatürk, Türk toplumunda her zaman bu gelişmeyi görmek ve yaşamak özlemi içinde olmuştur, nur içinde yatsın!

Atatürk aynı zamanda Türk toplumunda yaygın olan kadercilik ile aynı zamanda «Bir lokma ekme ve bir hırka» mistik felsefesini kırmak ve uygar uluslar gibi yaşamak yollarını göstermek istemiştir.

İlk önce Türk köylüsünün yükünü hafifletmek ve bir dereceye kadar refaha kavuşturmak için ilk işareti 18.3.1923 günü Tarsus'ta çiftçilerle yaptığı konuşmada vermiş ve şöyle demiştir⁽³⁾ : «Aziz çiftçiler! Şimdiye kadar sizi anlayan, sizin büyük ruhunuzu takdir eden bu arkadaşınızın, sizin için, sizin refahınız için ve istikbaliniz için neler düşündüğünü bundan sonra da inşallah maddi sebeplerle öğrenmiş olacaksınız!».

Atatürk'ün bu müjdesinde kısa bir süre sonra, yani 1924 yılında «Aşar Vergisi» kaldırılmış ve böylece köylü büyük bir yükten kurtarılmış oldu. Aşar vergisi, ta Sümerler'den kalmış çok ilkel bir vergi sistemi idi. Verginin matrahı, çiftçinin ürettiği ürün idi. Alınan vergi miktarı ise ürünün onda biri idi. Aşar vergisi genellikle «Mültezim» denilen şahıslar tarafından alınırdı. Mültezimler de çok kez ağalar ya da tanınmış beyler olurdu.

Devlet, örneğin bir köyün aşar vergisini arttırmaya çıkarır ve kim en fazla aşar vergisi vermeyi teklif ederse, onun üzerinde kalırdı. Aşar vergisinin ödenmemesi de ayrıca çiftçi için bir külfetti. Örneğin çiftçi harmanını yaptıktan sonra ürününe sahip değildi. Çıkarılan buğday, yığını haline getirilir, mültezim ya da onun adamları gelip buğday yığınının çevresini ve tepesini tahta mühürlerle mühürlerlerdi. Bundan sonra köylü, harmanının ölçülmesini beklerdi ve kendisine sıra gelinceye kadar da buğday yığını korumaya mecburdu. Bir taraftan mühürün bozulmamasından, öte yandan da kuşlar, hayvan, ya da başka türlü zarardan sorumlu idi. Nihayet ölçme yapıncaya, örneğin buğday yığını 100 kile gelmiş ise 10 kilesi, aşar vergisi olarak alınırdı.

Aşar vergisinin kaldırılması sırasında maliyeciler bir hayli direnmişlerdi. Zira aşar vergisi devlet bütçesinin en büyük kaynağı idi. Ancak Atatürk ve Başbakanı İsmet İnönü, maliyecilerin itirazlarına iltifat etmemişlerdi. İşaret etmek gerekir ki, o denlemlerde devlet bütçesi

son derece mütevazı idi. Bu bakımdan bir örnek vermek isterim :

Ben Halkalı'dan mezun olduktan sonra Ankara'da o zamanın Ziraat Vekâletine bağlı «Etlik Merkez Laboratuvarları»na tayin edildiğim 1927 yılında devlet bütçesi 123 milyon lira, bir dolar ise 80 kuruşturdu. Ama Atatürk döneminde yapılan bütün işler, dışardan bir kuruluş dahi alınmadan, bu mütevazı bütçe ile gerçekleştirilmişti. Kaldı ki, bir hayli de Düyunu Umumiye borcu ödenmişti.

Atatürk döneminde yapılan öğretim reformları arasında, **Ziraat Yüksek Öğretiminde yapılan reform** kuşkusuz en önemli reformdur. Gerçi o zamana kadar İstanbul'da Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi bulunmakta idi ve bu yüksek mektep, 1882'den beri bir çok değerli meslektaşlar yetiştirmişti. Bu meslektaşlar yalnız o zamanki Ziraat Vekâleti teşkilatında değil, okulda biyoloji, kimya ve fizik öğretimine ağırlık verildiği için, mezunlarından bir kısmı da liselerde öğretmenlik görevlerinde bulunmuşlardır.

Bu yüksek okulda öğretim, uzun zaman 3 yıl iken 1923'den itibaren 4 yıla çıkarılmış idi. Hocaların hepsi batı memleketlerinde ileri bir öğretim görmüş ve memleket ölçüsünde birer otorite idiler. Örneğin botanik hocası Ali Rıza Erden, kimya hocası Nurettin Münşi, bitki koruma hocası Süreyya Özek, zootekni hocası Muhlis Erkmən, meyvecilik hocası Ahmet Hamdi Dikmen, ziraat sanatları hocası Süreyya Gence gibi hocaların hepsi, batıda öğrenim görmüşlerdi.

Dersler, öğleden önce okutulur, öğleden sonra ise tatbikat yapılırdı. Değebilir ki tatbikat çok ileri ve kapsamlı idi. Ancak yüksek okulda, bütün öteki yüksek okullarımızda o dönemlerde olduğu gibi, araştırma yapılmazdı, daha doğrusu yapılamazdı. Zira okul, araştırma için donatılmamıştı ve bunun için eleman da yoktu. Düşünelim ki, koca yüksek okulda yalnız iki asistan bulunmakta idi. Bunun içindir ki, Atatürk 1.11.1928'de Meclis'te yaptığı açış konuşmasında büyük bir açıklıkla bu noksanımızı dile getirmiş bulunuyordu⁽⁴⁾ :

«Memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu, vüsatı gözönüne alınırsa, bizim başlıca kuvvet ve servet menbamızın toprak olduğu

tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki, memleketimizin zirai sahada müsait olduğu inkişafı temin edecek ilmi ve ameli iktidarda sahib-i selâhiyet mütehassıslarımız azdır. Binaenaleyh zirai teşkilatımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetimizi, fenni usuller dahilinde esasından tanzim edecek tedbirleri hakiki erbabi delâleti ile ittihazda tereddüde mahel olmadığı kanaatındayım!».

Atatürk'ün bu kesin direktifi üzerine, ziraat yüksek öğretiminde gerekli reforma gidilmesine karar verildi. Bu karardan önce de, Türk ziraatını incelemek ve ziraat yüksek öğretimi hakkında bir rapor vermek üzere, 1927'de Almanya'dan bir heyet davet edildi. Bu heyetin başında Geheimrat Oldenburg bulunduğu için, heyetini adına Oldenburg Heyeti ve verdikleri rapora da Oldenburg Raporu denildi.

Alman heyetinin verdiği rapordaki öneriler arasında özellikle çağdaş yüksek öğretim ve araştırma yapacak bir kurum açılması da öneriliyordu. Esasen bu konuda hükümet de kararlı idi ve böyle bir kurumun Ankara'da açılmasına karar vermiş bulunuyordu. Atatürk'ün yukarıda geçen direktifi üzerine 2.7.1927 tarihli ve 1109 sayılı kanun çıkarılıyordu. Bu Kanunun adı da «Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile âli mekteplerin tesisine ve ziraat tedrisatının ıslahına dair kanun» idi⁽⁵⁾.

Bu kanun 4 maddeden ibaret olup önemli maddeleri 1. ve 4. maddelerdir. Öteki maddeler, verilen ödeneklerin harcama biçimi ve kanunun yürütülmesine dairdir. Bu itibarla buraya yalnız 1. ve 4. maddeler aktarılmıştır.

Madde — 1 : Zirai ve Baytar enstitüleri ile Ankara'da âli ziraat ve baytar mektepleri tesis ve inşa ve idaresi ve bunlara muktezi her nevi makina, alet ve levazımın mübayaası ve memleketin zirai ve baytari vaziyetleri hakkında dahilde ve hariçte tatbikat ve taharriyatı fenniye icra ve bu maksatla lüzumuna göre ecnebi mütehassıslar celp ve istihdamı karşılığı olmak üzere, Ziraat Vekâletine 1.500.000 lira tahsisat ita kılınmıştır.

Madde — 4 : Ziraat Vekâleti mevcut âli ve talî ziraat, baytar ve makinist mekteplerinden kabili istifade olanlarını ıslâh ile, diğerlerini azami 5 sene müddetle muvakkaten tatile

ve idare ve tâlim heyetleriyle stajyer ve asistanlarını maaşatı hazıralarıyla tensip edeceği vezaifte istihdam veya tettebbü ve tasil için maaşlarında, icra Vekilleri heyetince muvafık görülecek miktarda tahsisat ilâvesi suretiyle, memaliki ecnebiyyeye izama ve mevcut talebenin de tahsillerini ikmal için bir mektepte cemine ve tahsil için ayrıca memaliki ecnebiyyeye muallim, memur ve talebe izamına ve telif ve tercüme suretiyle kitap, risale ve levhalar ihzar ve tabı ve neşrine selahiyyetdardır. Mevcut mekteplerden kabili istifade olmayanlar, ilga ve münasip mahallere naklen tesis ve inşa olunabilir. Bu husustaki bilumum mesarif Ziraat Vekâleti bütçesine mevzu mektepler maaşat, ucurat ve mesarif tertiplerinden tediye ve mezkur tertiplerde fazla kalan tahsisat, senesi zarfında birinci maddede mezkur maksat için faslı mahsusa ilâveten sarfölnür⁽⁵⁾.

Görülüyor ki, kanunun 4. maddesi gereğince; ziraat ve veteriner konularında mevcut mekteplerin kapatılmasında, yabancı memleketlere öğretmen, öğrenci ve memur göndermek, yabancı bilim adamları getirtmek konusunda Ziraat Vekâletine geniş yetki verilmiştir. Kaldı ki daha 1924 yılından başlayarak, Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi mezunu gençler, kafileler halinde ileri bir öğretim görmek ve çağdaş araştırma metotları üzerinde çalışmak üzere, batı memleketlerine ve özellikle Almanya'ya gönderilmeye başlanmış bulunuyor. 1928'de Almanya'ya gönderilen 5 kişilik kafilede ben de bulunuyordum.

Benim hesabıma göre özellikle Almanya'ya gönderilen ziraatçı gençlerin sayısı 38 olup bunlardan 26'sı, sonradan Yüksek Ziraat Enstitüsünde görev almışlardır. Orman ve Veterinerlerden yabancı memleketlere gönderilenler bu sayı dışındadırlar. Yine 4. maddede verilen yetkiye dayanılarak Ziraat Vekâletinin yüksek kadrodaki bürokratları ile, orta ziraat mektepleri öğretmenlerinden bir çoğu kısa, ya da uzunca süreler için Almanya'ya gönderilmişlerdir.

Yukarıda açıklanan kanunun verdiği yetkiye dayanarak İstanbul'daki Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi 1928'de kapatılmış ve son sınıfı, o yıl mezun edilmiş, öteki sınıflardaki öğrenciler de İstanbul'daki Orman Yüksek Mektebi'ne nakle edilmişlerdir.

Aynı yıl, yani 1928'de Yüksek Ziraat Enstitüsü adını alacak olan öğretim ve araştırma kurumunun temelleri, zamanın Ziraat Vekili rahmetli Sabri Toprak tarafından atılmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüleri binalarının yeri, Keçiörenle, Eсенboğa yolunun o zamanki kesiştiği aç kısmında biraz yüksekçe bir alanda yapılmıştır. Veterinerlere ait saatli binanın sağında bulunan ve Y.Z.E. döneminde Rektör Prof. Dr. Falke ile sonraki rektörlerin (Süreyya Genca ile Civelekoğlu) oturduğu ve bugün de Veteriner Fakültesi Hayvan Ekonomisi Bölümünün yerleştiği bina, o tarihlerde Meteoroloji İstasyonu idi. İstasyonun müdürü de, Retli adında bilgili ve çok alçak gönüllü bir Macar idi. Retli'nin meteoroloji konusunda büyük hizmeti olmuş ve bu istasyon, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün çekirdeğini oluşturmuştur. O zamanlar binanın bir kulesi bulunuyordu sonradan nedense bu kule kaldırılmıştır.

Bu hazırlıklar yapıp Yüksek Ziraat Enstitüsü binalarının yapımı süre dursun, 1930 yılında «Ankara Yüksek Ziraat Mektebi» açılmış oluyordu, ki bu yüksek okulu Y.Z.E'nün bir öncüsü saymak gerekir. Ayrıca, daha sonra açıklanacağı gibi, bu yüksek okulun öğrencileri, 1933'de açılan Y.Z.E. Ziraat Fakültesinin ilk öğrencileri olmuşlardır.

Ankara Yüksek Ziraat Okulu, bugünkü Meteoroloji Genel Müdürlüğü olan binada yerleşmiş bulunuyordu. Yüksek okulun öğretim üyeleri de yalnız fizik dersi dışında hepsi Alman bilim adamları idi. Bu arada 3.6.1930 tarih ve 1695 sayılı kanunla da Yüksek Ziraat Mektebi öğrencilerinin çiftliklerde staj görmeleri kanunu çıkarılmıştır. Bildiğimiz gibi Y.Z.E. döneminde yapılan stajlar, son derece düzenli ve programlı olarak 1. sınıfta 1 yıl, daha doğrusu 9 ay süre ile yapılmıştır.

1932 yaz aylarında ise, Yüksek Ziraat Enstitüsünün rektörlük görevini üzerine alacak olan Geheimrat Prof. Dr. Friedrich Falke, Ankara'ya gelip, Y.Z.E. laboratuvarları ve araştırmaları için gerekli araç ve gereçleri, Almanya'dan getirtilmek üzere; listeler halinde saptanmıştır ki, bu listeler, artık o dönemde Almanya'dan dönmüş bulunan biz genç bilim adamları tarafından hazırlanmış oluyordu.

Y.Z.E. binalarının yapımı ve Ankara Yüksek Ziraat Mektebi öğretime devam ederken, Yüksek Ziraat Enstitüsünün açılışına 4.5 ay kala, yani 20.6.1932 tarih ve 2291 sayılı «Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü» kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun önemli gördüğümüz maddeleri aşağıya aktarılmıştır⁽⁵⁾ :

Madde — 1 : Ziraat Vekâletinin mürakasasında «Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü» kurulmuştur. Enstitü hükmü şahsiyeti, bağışlama ve vasiyetleri kabule ehil ve mülhak bütçe ile idare olunan bir amme müessesesidir. Enstitünün malları ve tedris ve idare uzuvları da devlet memurları hukukuna malikdir.

Madde — 2 : Enstitü Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları namıyla 4 fakülteden mürekkep, akademik bir müessesedir. Ders okutur, kendi sahasında, ilmi ve fenni araştırmalar yapar, reyler ve fikirler verir ve neşriyat yapar. (Bu maddede her ne kadar Enstitünün 4 fakülteden oluştuğu yazılı ise de 18.6.1934 tarih ve 2524 sayılı kanunla, İstanbul'daki Orman Yüksek Mektebi de, Orman Fakültesi olarak Y.Z.E. yapısına alınmış ve böylece Enstitünün Fakülte sayısı 5 olmuştur). Baytar Fakültesi de sonradan Veteriner Fakültesi adını almıştır.

Madde — 3 : Enstitünün idare uzuvları :

1. Rektör
2. Divan (yani, Senato),
3. Tedris Heyeti (Öğretim Üyeleri Kurulu),
4. Enstitü Büyük Meclisi,
5. Fakülte Meclisi (Fakülte Kurulu).

Madde — 4 : Rektör, Enstitünün İntihap Heyeti (yani Seçim Kurulu) seçer. Bu heyet, ordinaryüs profesörler ve profesörlerle doçentlerden ve şube şefleriyle asistanların rektör intihabından evvel, aralarında seçecekleri üçer mümessilden teşekkül eder.

Madde — 5 : Rektör iki sene için seçilir. Seçimi Nisan ayında yapılır. Netice Divan tarafından Ziraat Vekâletine bildirilir. Kararname ile âli tasdiğe konduktan sonra tamamlanır. Yeni rektör kabul ve tasdik olunmazsa seçim aynı suretle yeniden yapılır.

Madde — 6 : Rektör, Enstitüyü temsil ve onu idare eder. Bütçeyi hazırlar. Fakülte Meclisinden başka bütün meclislere ve Divana reislik yapar. Bunların kararlarını tatbik eder.

Madde — 7 : Rektör, Dekan ve Divan Azası olabilmek için, Enstitüde en aşağı iki sene ordinaryüs olarak vaziye yapmış olmak şarttır.

Madde — 8'de ise, divan, yani senatonun hangi organlardan oluşacağı gösterilmiştir. Buna göre divanı oluşturan organlar rektör, prorektör, fakülte dekanları ve her fakülteden bir mümessilden ibarettir. Umumi katip, yani genel sekreter, divan toplantılarında bulunursa da oy hakkı yoktur. Protokolları idare eder.

Kanunun 9. maddesinde divanın, Enstitünün en yüksek ve karar organı olduğu kaydedildikten sonra, görevleri olarak da Enstitü bütçesini yapmak, ordinaryüs, profesör ve doçentleri seçmek, imtihan, öğretim usulleri ve ders programları hakkında fakültelerin yaptıkları teklifleri uygulamalı olarak, sıralamakta ve ayrıca daha başka yöntemleri de sırlamaktadır.

Madde 10, 11 ve 12 de ise divanın **Ziraat Vekâletine Danışma Organı** olduğunu ve bu bakımdan her konuda, gerek kendiliğinden ve gerek Vekâlet tarafından istenen düşüncelerini bildireceği, Vekâlet ile Enstitü arasında ilişki sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Madde 13. öğretim üyeleri kurulu hakkındadır. Bu maddeye göre bu kurul, fakültelerdeki bütün ordinaryüs, profesör ve doçentlerden oluşmaktadır. Rektör ve Divan, tedris heyetine ve Enstitüye ait akademik işler için teklifte bulunabilirler. Rektör bu hakkını özellikle divanın bir kararını yapmakta tereddüt ederse kullanır. Onbir aza, yazı ile heyetin toplanmasını isterse, Rektör tedris heyetini toplamaya mecburdur.

«Enstitü Meclisi» başlığı altındaki **Madde - 14** şöyledir : Enstitü Büyük Meclisi ordinaryüs ve profesörlerden ve doçentlerden, şube şeflerinden, asistanlardan, mualimlerden (yani rektörlerden) ve memurlar ile, her fakülte talebesinin kendi aralarından seçecekleri üç muhahhasan (temsilci) mürekkeptir (yani oluşur). Bu meclis bizzat rektör tarafından, yahut divan

tarafından veya doçent, şube şefleri ve asistanlardan mecmuen (yani toplam olarak) 25 kişinin tahriri (yazılı) isteği üzerine toplantıya çağırılır.

«Fakülteler» başlığı altındaki **madde - 15** de her fakültenin başında iki senede bir seçilen bir dekanın bulunduğu, dekanın fakültenin temsilcisi ve âmiri olduğu, fakülte meclisinin (yani fakülte kurulu) ise ordinaryüs ve profesörlerle doçentlerden oluştuğu, fakültenin organizasyonuna ve «Doktor» unvanının verilme işlerini yürüttüğüne dair hükümler bulunmaktadır.

Yine bu bölümdeki **madde - 16** da fakültelerin iç organlarına, çalışma yöntemlerine, ders verme hakkının ve doktor unvanının verilmesine; aynı zamanda divanın yapacağı yönetmeliklere; **madde - 17** ise fakültelerin ders ve tatbikatların iyi biçimde yürütülmesine dairdir.

Kanunun **Üçüncü Kısım - İlim Uzuvarı** adı altındaki bölümde, öğretim üyeleri ve yardımcılarının, yani asistanların, akademik yükselme basamakları, **madde - 18** de aynen aşağıdaki gibi sıralanmıştır :

1. İkinci sınıf asistan,
2. Birinci sınıf asistan,
3. Başasistan,
4. Şube Şefi,
5. İkinci sınıf Doçent,
6. Birinci sınıf Doçent,
7. İkinci sınıf Profesör,
8. Birinci sınıf Profesör,
9. İkinci sınıf Ordinaryüs,
10. Birinci sınıf Ordinaryüs.

Kanunun asistanlar hakkındaki **19. madde - sinde**, asistan olabilmek için bir yüksek okuldan en az iyi derece ile mezun olmak, en az bir yabancı dil bilmek ve bir ihtisas (yani uzmanlık) imtihanını vermek zorunda olmak koşulu getirilmiştir. Asistan görevinde ancak 3 yıl kalabilir ve bu süre içinde terfi edemezse, Enstitü ile ilgisi kesilir. Asistan, doktor olsa dahi ders veremez. Aynı maddeye göre başasistan olmak için «Doktor» imtihanını vermek ve «Doktor» unvanını kazanmak şarttır.

Yine 19. maddeye göre doktorasını vermiş ve görevinde yetenekli olan başasistan, şube şefliğine; habilitasyon imtihanını verenler de

ikinci sınıf doçentliğe yükselerek ancak o zaman **ders verme** yetkisini kazanırlar. 3 yıl ikinci sınıf doçentlikte geçiren doçent, birinci sınıf doçentliğe yükselir. Bu kademede 3 yıl içinde profesör olmak yeteneğini göstermeyen, birinci sınıf doçent, 2 yıl daha Enstitüde kalır. Bu süre içinde de yetenekli görülmeyen birinci sınıf doçent, Vekâlet emrine alınır (Madde - 20).

Yine **madde - 20'**e göre müddetini dolduran ve görevinde yetenekli görülen birinci sınıf doçent, Fakülte ve Divanın gerekçeli önerisi ile, Vekâletçe ikinci sınıf profesörlüğe yükseltilir. Ancak bu maddede, bir istisna olarak, büyük başarı gösterilmesi halinde daha evvelde ikinci sınıf profesörlüğe yükseltilebilir.

Madde - 21. profesörlerin öğretim ve araştırma bakımından Enstitü'nün pek yetenekli organları olduğunu belirttikten sonra iki sınıf profesörlük bulunduğu ve 3 yıl ikinci sınıf profesörlük yapmış olanların birinci sınıf profesörlüğe yükseldiklerine dairdir. Birinci sınıf profesörlerin ordinaryüslüğe yükselmeleri için, böyle bir makamın açılmasına bağlı olduğunu belirtir. Bununla birlikte aynı madde **olağan üstü** başarı gösteren birinci sınıf profesörlerin, doğrudan doğruya ordinaryüslüğe yükseltilebileceğini söyler.

Madde - 22. ise ordinaryüslerin bağımsız bir bilim alanının en iyi temsilcileri olduklarını, ikinci ve birinci sınıf ordinaryüslüğün bulunduğunu, 10 yıl ikinci sınıf ordinaryüslük yapanların, birinci sınıf ordinaryüslüğe yükseleceklerini göstermektedir.

Madde - 23. lektör, belli ve sınıflı alanlara ait yabancı dil, matematik, hukuk ve idare bilimi, askerlik, resim ve sağlık derslerini veren öğretim görevlilerine aittir.

Kanunda ayrıca 7 geçici madde bulunmakta olup geçici 1. madde Yüksek Ziraat Enstitüsünün öğretim kadroları oluşuncaya kadar Ziraat Vekiline yabancı profesör ve uzmanlar getirme yetkisini vermektedir. Ancak yabancı profesörlerin **kendi memleketlerinde** profesörlük payesini almış olmaları zorunluluğunu getirmiştir.

Geçici 4. madde ile de Yüksek Ziraat, Orman ve Baytar mekteplerindeki müderrislerin bu kanundaki profesörlük karşılığı olmadığı ve

bunların profesör olabilmeleri, ancak bu kanunda gösterilen koşulları yerine getirmeleri; genel sekreter ile idari müşavirlik yapacakların yüksek okul mezunu olmaları ve Batı memleketlerinde ileri bir öğretim görmüş olmaları koşulunu getirmektedir.

Görülüyor ki Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu, memlekette tam anlamıyla üniversite karakterinde bir öğretim ve araştırmayı sağlayacak bütün koşulları içine alan ve yurdumuzda bu alanda çığır açan yepyeni bir bilim ve araştırma kurumunun açılmasını amaçlamış ve -aşğıda özetleneceği gibi - bu bilim kurumu 15 yıllık bir çalışma süresi içinde bu özellikleri gerçekten sağlamıştır.

Nihayet 1933 yılı Ekim ayında binaların yapımı bitmiş, laboratuvarlar donatılıp çalışmaya hazır bir duruma getirilmiş bulunuyordu. Büyük emek ve umutlarla meydana getirilmiş bulunan bu bilim yuvası, artık göreve başlayacaktı.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 10. yılı törenlerinde, 29 Ekim günü Hipodromda eşsiz Atatürk'ün engin ruhunun bütün heyecaniyle «Ne Mutlu Türküm Diyene» seslenişinin ve 10. yıl marşının göklere yansıdığı ertesi günü, yani 30 Ekim salı günü saat 16 da Başbakan ve büyük devlet adamı İsmet İnönü'nün açılış konuşmasıyla Yüksek Ziraat Enstitüsü kapılarını beklenen hizmete açmış oluyordu.

Bu açılış töreninde, bütün yabancı büyük elçileri ve yabancı misyon şeflerinin, özellikle Mareşal Vorşilov'un başkanlığında geniş bir Rus heyetinin, bakanlarla yüksek bürokratların; başlarında Rektör Geheimrat Prof. Dr. Friedrich Falke olmak üzere bütün Alman profesörlerin, öğrenci ve öteki davetlilerden oluşan büyük bir kalabalık önünde, İsmet İnönü heyecanlı açılış konuşmasını yapmış oldu. İnönü'nün bu açılış konuşmasını burada aynen aktarıyorum :

«Şimdi Yüksek Ziraat Enstitüsü'nü resmen açıyorum. Türkiye Cumhuriyeti bu Enstitüyü vücuda getirmek için, senelerden beri emek sarfetti. Bu Enstitüyü, fakülteleriyle birlikte memlekete ziraatte ve baytarlıkta yüksek mühendisler yetiştirecek bir **Üniversite** olarak tanıyoruz. Bu enstitü, memleketi gerek baytarı sahada, gerek ziraat sahasında tetkik ve ıslah

edecek tam manasıyla bir Enstitü mecmuasıdır.

Efendiler; Enstitüyü hükümetin aynı zamanda daima emniyetle istişare edeceği büyük bir ziraat Erkânıharbiyesi olarak tanıyoruz. Bütün ümit, bu Enstitüde çalışacak ve yetişecek adamların, iyi öğrenmek ve memlekete hizmet etmek için sarsılmaz bir aşkla mücehhez olmalarındadır. Bu, beklediğimiz bir ümit, bir temenni değil, kendilerinin burada tahsil ederken, yapmaya mecbur oldukları bir vazifedir. Bu vazifeyi ifa etmek, onlar için ne kadar büyük bir zevk olacaksa, bu vazifenin yapıldığını görmek de, memleket için o kadar büyük bir teminat olacaktır. Burada yetişeceklerin bundan beş on sene sonra memleketin mukadderatı üzerinde fikrileriyle, bilgileriyle müessir olacak büyük mütehasşıs olduklarını görmek, bütün çekilen emeklerin, zahmetlerin karşılığı olacaktır.

Yüksek Enstitü'nün büyük bayram gününde açılması, manasındaki yüksekliği ve genişliği anlatmaya vesile oldu. Ankara'nın bütün yüksek şahsiyetleri bu cemiyete şeref veriyorlar. Bütün beynelmilel yüksek temsil heyetleri ve diplomatik heyetlerin burada hazır bulunmalarından dolayı teşekkür ederim. Billhassa dost ve çok yüksek Sovyet Heyetinin huzuru ile açılması, bizim için bir memnuniyet ve şereftir.

«Bu Enstitüde hoca olarak çalışacaklara candan muvaffakiyetler dilerim. Bu müessesede talebe olarak çalışacaklara şahsen gıpta ediyorum. Şimdi Enstitü'yü dolaştığınız zaman, müessesenin terbitanından ve kıymetinden zevk duyacağınıza eminim.»

Görülüyor ki, İnönü bu konuşmasında, büyük fedakârlıklarla kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsünde, memleketçe beklenen, çalışma ve araştırmalarıyla yurt ziraatında sağlanacak gelişmeler ve bu bilim ocağına bağlanan umutları aynı zamanda da Enstitünün Ziraat Vekâletine bir danışma organı görevini yapacağını sözleriyle dile getirmiş, Enstitünün bir «Üniversite» olduğunu belirtmiştir.

Özellikle belirtmek gerekir ki, büyük devlet adamı İsmet İnönü açış konuşmasında: «Türkiye Cumhuriyeti bu Enstitüyü vücuda getirmek için senelerden beri emek sarfetti» söz-

lerine, burada önemle işaret etmek gerekir. Zira o dönemde yurdun ekonomik kaynakları çok sınırlı olduğu ve o yıllarda devlet bütçesininin 150 milyon lira kadar bulunduğu halde, yalnız Enstitünün geniş binaları için değil, özellikle laboratuvarlar çağdaş batı üniversiteleri düzeyinde en modern öğretim ve araştırma araçlarıyla donatılmış olduğu gibi o günün koşullarına göre yüksek ödeneklerle getirilen Alman profesörlerin, aynı zamanda geniş bir bilim adamları kadrosunun ve çok zengin bir kitaplığın sağlandığını da, ayrıca belirtmek gerekir.

Memleket yepyeni ve üniversiteler karakterdeki bu yüksek bilim, öğretim ve araştırma kurumuyla haklı olarak övünüyor ve memlekete gelen her yabancı misafire gösterilen ilk yer, Yüksek Ziraat Enstitüsü oluyordu. Bu itibarla da bu bilim ve araştırma yuvası, İnönü'nün dediği gibi, memleketçe beslenen umutları boşa çıkarmamalı idi. Netekim ve abartmadan söyleyelim ki, çıkarmadı.

Şöyle ki, Yüksek Ziraat Enstitüsü açılır açılmaz, o dönemde büyük Atatürk'ün bizlere aşladığı görev aşkı ve heyecanı içinde, hummalı bir çalışma ile öğretim ve araştırma görevlerine başlamış bulundu. Dersler Almanca veriliyor ve bizler, bu dersleri Türkçeye çeviriyorduk. Özellikle geniş ve hummalı bir araştırma temposu başlıca çalışma konularını teşkil ediyordu. Bu arada yapılan doktora ve habilitasyon çalışmaları, Almanca olarak, Alman profesörlerinden kurulu jürilerce değerlendiriliyor ve başarılı olanlar, Türkçe ve Almanca olarak yayımlanıyordu. Öteki araştırmalarda da aynı yol güdülüyordu.

Bu durum 2. Dünya Savaşının başladığı 1939 yılının sonbaharına kadar, yani 6 yıl sürdü. Savaş dolayısıyla Alman hocalarının büyük kısmı memleketlerine dönünce; eğitim, ve idare görevleri, artık o dönemde çoğumuzun doçentlik kadrolarına erişmiş bulunan bizlere düşüyordu. Böylece bizler, eğitim, araştırma ve idare görev, yetki ve sorumluluğunu üzerimize almış olduk.

Yüksek Ziraat Enstitüsü, bu tempo içinde çalışırken, 1946 yılında 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkınca, zamanla öğretim üyeleri ve

yardımcıları arasında, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün de Üniversiteler Kanunu çerçevesi içine alınması görüş ve eğilimi baş gösterdi. Düşünüüyordu ki, Enstitü Ziraat Bakanlığına bağlı bulunmaktadır ve özerkliği kaldırılmıştır. Zamanın Ziraat Bakanı da bazı öğretim üyeleri üzerinde bazı tasarruflar gütmeğe başlamıştı. Netekim bir Veteriner Fakültesi profesörü, başka bir göreve alınmış ve Ziraat Fakültesi hocalarından bazıları hakkında da söylentiler başlamıştı.

Nihayet 1947 yılında, Üniversiteler Kanunu çerçevesine girmek girişimi olgunlaştı ve Enstitü Divanı Üyelerince yazılıp yenilenen bir çok kanun tasarısı üzerinde çalışıldıktan sonra, nihayet hazırlanan «Ziraat Üniversitesi» tasarısı 1948 de Hasan Saka hükümetine sunuldu ve hükümet de bu tasarıyı benimseyerek Meclis'e sevketti.

Tasarı Meclis'in Ziraat ve Milli Eğitim komisyonlarından aynen geçti, fakat Bütçe Komisyonunda geniş tartışmalara yol açtı. Komisyonun bazı üyeleri Enstitü'nün Ziraat Vekâletinde kalmasında şiddetle ısrar ediyorlardı. Nihayet orta bir yol bulundu ve müstakil bir üniversite olmasından vazgeçilerek; Üniversiteler Kanununa Ek Kanun adı altındaki 5234 sayı ve 30 Haziran 1948 tarihli kanunla; Tabii İlimlerle, Ziraat Sanatları Fakültelerini de içine alan Ziraat Fakültesi ile Veteriner Fakültesinin Ankara Orman Fakültesinin ise İstanbul Üniversitesine bağlanması sağlandı.

Bütçe Komisyonun hazırladığı kanunun gerekçesinde, tasarruf düşüncesiyle, Tabii İlimler Fakültesini Ankara Üniversitesi Fen Fakültesine bağlanması tavsiye edilmişti. Fen Fakültesi bu konuyu Üniversite Senatosuna getirerek, Ziraat Fakültesi içine alınmış bulunan Tabii İlimler Fakültesinin Fen Fakültesine bağlanması teklifinde bulundu. O dönemde Ziraat Fakültesi Dekanı bulunan rahmetli Celâl Tarıman ile Senato Üyesi olarak ben acizleri, bu teklife şiddetle karşı koyduk ise de, konu çoğunlukla senatodan geçerek, Tabii İlimler Fakültesinin bütün araştırma araç ve gereçleriyle öğretim üyeleri ve asistanları Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi kadrosu içine alınmış oldu. Sonradan bunun ne kadar yanlış olduğunu görmüş ve yaşamış olduk.

Böylece Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün 1933 ile 1948 arasında süren son derece verimli dönemi, 15 yıl sonra sona ermiş bulundu. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün öğretim, bilim ve araştırma yaşamımıza getirdiği yenilikleri ve yerleştiği ilke ve gelenekleri, burada kısaca özetlemek isterim :

1. Abartmadan söylenebilir ki, Yüksek Ziraat Enstitüsü bilim yaşamımızda yeni bir çığır açmış ve memlekette ilk kez batı anlamında araştırmalar yaparak, araştırma yapma geleneğinin memleket bilim alanında yerleşmesinde ön ayak olmuştur.

2. Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu, bilim adamı yetiştirme konusunda yeni ve sıkı bir disiplin getirmişler. Şöyle ki, memlekette ilk kez, öğretim üyesi olacak genç bilim adamlarının, mutlaka doktora çalışması yaparak Dr. olması ve aynı zamanda habilitasyon çalışması zorunluğunu göstermiştir ki, bu ilke sonradan çıkarılan Üniversiteler Kanuna örnek olmuştur.

3. Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu, bilim yaşamımızda bir çok yenilikler arasında ilk kez **Özerklik** ilkesini getirmiştir. Gerçi bu ilke 2 yıl sonra kaldırılmış ise de, bu ilkenin bilim yaşamımızda yer alması, büyük bir yenilik olmuş ve daha sonraları çıkarılan Üniversiteler kanunlarında yer almıştır.

4. Yüksek Ziraat Enstitüsü kanunu, hatta o dönemde batı üniversitelerin de dahi olmayan çok liberal koşullar getirmiştir. Şöyle ki, rektör seçiminde 3 asistan temsilcisine yer verilmiş ve hatta, bizi çok şaşırtsa gerektir, kanunda (14. madde) Enstitü'nün Büyük Meclisi denilen kurulun oluşturulmasında, ordinariusler, profesörler ve doçentler sayıldıktan sonra, rektör memur ve **her fakülte öğrencilerinin kendi aralarında** seçenekleri üçer temsilcilerinin de yer almasını öngörmüştür ki, bu koşul, batı üniversitelerinde ancak 1969 lardaki öğrenci hareketlerinden sonra, yani 36 yıl sonra yer almış bulunmaktadır.

5. Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanununa göre genç asistanların doçent oluncaya kadar geçirecekleri basamaklar ve süre çok sıkı koşullara bağlanmıştır. Şöyle ki, bir asistan, hiç bir aksama olmasa dahi, ancak 11 yıl sonra doçentliğe yükselbilmektedir. Oysa bugünkü ko-

şullarda süre yarısı kadardır. Yine aynı kanuna göre ders verme hakkı ve yeteneği doçentlikten başlamakta idi.

6. Yüksek Ziraat Enstitüsü bilim yaşama-mızda ilk kez tam gün çalışma geleneğini getirmiş ve yerleştirmiştir. Bu geleneğin yerleşme-sinde kuşkusuz Alman profesörlerin de rolü olmuştur. Belirtmeliyim ki, bu gelenek bizde, eski bir deyimle, âdeta bir tabiatî saniye ha-line gelmiştir.

7. Yüksek Ziraat Enstitüsünün kanununda Enstitünün Ziraat Vekâletinin bir danışma ku-rulu olduğu belirtilmiştir. Gerçekten, o dönem-de bu ilke uygulanmıştır. Bugün ise esefle şö-yleyelim ki, çok yararlı olan bu ilkenin sözü bile edilememektedir.

8. Yüksek Ziraat Enstitüsünün kurulması için çok uzun bir hazırlık dönemi geçirilmiş ve bu dönem içinde genç bilim adamlarının yetiş-mesi sağlandığı gibi gerekli binalarla labora-tuarlar ve yine gerekli araç ve gereçler geniş ölçüde hazırlanmıştır. Ne yazık ki, son zaman-larda, geçirdiğimiz bu deneyimden yararlanıl-mayarak gelişmiş güzel, hazırlıksız ve hocasız fa-külte ve üniversiteler açılmaktadır.

Yüksek Ziraat Enstitüsünün öyküsünü bö-yüle tamamlarken, bu bilim yuvasında başından itibaren çalışıp da aramızdan ayrılmış bulunan meslektaşlarımız olarak Esat Ahmet Bozkaya, Kadri Bilgeemre, Ekrem Rüştü İzmen, Şevket Raşit Hatipoğlu, Ali Kemal Yiğitoğlu, Kerim Ömer Çağlar, İsmet Kadaster, Şevket Ah-met Birand, Halit Evliya, Sait Tahsin Tekeli, Nail Oraman, Hikmet Birand, Mithat Tolunay, Lütfi Ülkümen, Sedat Kansu, Sait Ali Ankara, Münif Çelebi, Nafiz İzmen, Hakkı Kısakürek, Macit Çağatay, Tevfik Göymen'i rahmet ve min-netle anmak isterim.

Aynı zamanda Enstitünün öğretim ve araş-tırma çalışmalarında büyük hizmetleri geçmiş olan ve bizlere çalışma disiplini ve tam gün çalışma geleneğini aşılamış bulunan Alman profesörleri olarak başta Prof. Dr. Falke olmak ve Tabii İlimler, Ziraat ve Ziraat Sanatları ho-caları Prof. Zahn, Wolterek, Krause, Weigand, von der Heide, Leuchs, Oehler, Salamon Kalvi, Stüve, Christiansen Weniger, Gleisberg, Spöt-tel Horn, Gassner, Gerngross, Rüdiger, Matsc-

hek'e şükranlarımızı bildirmeyi, yerine getiril-mesi gerektiği bir görev olarak belirtmek iste-rim. Alman profesörlerin özellikle genç bilim adamlarımızın yetişmelerinde büyük hizmetleri olmuştur. Buldukları 6 yıl içinde yalnız Tabii İlimler Fakültesiyle Ziraat ve Ziraat Sanatları Fakültelerinde 22 doktora ve 29 rehabilitasyon çalışması olmak üzere 51 araştırma sonuçlan-dırılmıştır. Öteki bağımsız araştırmaları da ay-rica belirtmek gerekir.

Yine Yüksek Ziraat Enstitüsü döneminde idare görevleri yapmış olanlar olarak, uzunca seneler rektörlük yapmış bulunan rahmetli Sü-reyya Genca ile yine uzun seneler genel sekre-terlikte bulunan Fazlı Faik Yegül, müşavirlik görevinde bulunan Mehmet Ali Bagana; idare müdürleri olarak Zihni Derin ile Galip Sabancı-oğlu'na ve Halkalı'dan intihar eden Munir Emin Beyi, muhasebe müdürleri olarak Ali ve Meh-met Beylerle Rifki Benderlioğlu'na ve öteki hiz-metlilerini de rahmetle anmak isterim. O dö-nemde Döner Sermayede görevli şube şeflerin-den meslektaşımız Kemal Cemal Ömer'e de sağlıklı uzun ömürler dilerim.

Yazımın sonuna gelirken, en büyük Türk Çiftçisi, büyük Atatürk'ü hüzün ve sonsuz say-gılarımla anmak isterim. Atatürk, bütün yaşa-mı boyunca Türk köylüsüne, Türk çiftçisine bü-yük ilgi, sevgi ve şefkat göstermiş, ayna za-manda da kendisi, bildiğimiz gibi, çiftlik yap-mıştır. Belki de Atatürk'ün bu tutkusu, çocuk-luğunda dayısının Selanik civarında bir çiftlikte kahyalık yapması sırasında, bir yaz mevsimin-de kız kardeşi Makbule ile, bakla tarlasında kargaları kovalama ile başlayan çiftlik havasın-dan doğmuştur.

Atatürk yeşile karşı olan özlemini gider-mek, fakat daha çok örnek olmak üzere 1925 yılında, bugünkü Atatürk Orman Çiftliği arazi-sini satın alıp burada bir çiftlik kurmaya karar verdiği zaman, o dönemin ziraat uzmanlarını toplayarak düşüncelerini öğrenmek istemiştir. Bu uzman heyette bulunan bir ziraatçımız, o zamanki anılarını şöyle dile getiriyor⁽¹⁾ :

«Çiftlik yeri uzun boylu dolaşmaya ve An-kara çevresinde başka başka tabiat hususiyet-lerini aramaya lüzum görmedik. Sebep basitti. Kırac bir boz kırın ortasında bir ortaçağ şehri...

Ağaç yok, su yok, hiç bir şey yok. Böyle bir noktada hazırlanmış ve müsait şartlar taşıyan yerler nasıl bulunabilir».

«Ankara'nın çevresinde çiftlik olarak yer ararken, en az bugünkü çiftliğin yeri üzerinde durmuştuk. Burası hiç de cömert davranmadığı, bakımsız, hastalıklı, sarı ve insanı bakarken bedbin eden bir halde idi. İçinden şimendifer geçen arazinin bataklık yerlerinde, şehrin havasını zehirleyen ve etrafta yaşayanları kendisi gibi renksiz ve hasta yapan sazlıklar birer sıtma kaynağı halinde idi».

«Biraz kıraç yerlerinde kartallar ve Akbalar, o zaman dört kerpiç duvardan başka bir şey olmayan mezbananın etrafında yuvalar yapmışlardır. Burada medeniyetin ve insanın eseri olarak, yalnız bir demiryolu, ince bir şerit halinde uzanıyordu. Köyler, karşı yamaçlara, günün hiç olmazsa, bir kaç saatında gölge düşen tepeliklerin arkasına kurulmuştu».

«Tetiklerimiz bittiği zaman neticeyi Büyük Şefe arz ettik. Atatürk, eliyle bugünkü çiftliğin olduğu yeri işaret ettiler ve burayı gezdiniz mi? buyurdular». «Buranın bir çiftlik kurulması için lazım olan vasıflardan hiç birini taşımadığını, bir bataklık, bir çorak, fakir olduğu hakkındaki müşterek kanaatimizi söyledik».

Hatta uzmanlar arasında bulunan bir yabancı uzman, Herr Schhidt de «Burası öyle bir yerdir ki, elverişsiz toprak ve iklim koşulları altında, burada ya sabır tükenir, ya da paral» demiştir.

Uzmanların bu görüşleri karşısında Atatürk : «Evet burası Ankara'nın yanbaşıda hem bataklık, hem çorak, hem de fena bir yer. İşte istediğimiz böyle bir yer olmalıdır. Biz burayı

ıslah etmezsek, kim gelip ıslah edecek» diye buyurmuşlar ve hemen işe başlanmasını emretmişlerdir.

Atatürk bir aksiyon adamıdır. Her işinde olduğu gibi, bundada «olmaz'ı olur» yapan kişidir. Nitekim zamanla Atatürk Orman Çiftliği, bildiğimiz gibi, ormanı, bahçeleri, parkları ve gazinolarıyla Ankara'nın yanı başında yeşil bir cennet ve Ankara'lıların nefes alacakları ve boş zamanlarında hoşça vakit geçirecekleri bir gezi ve eğlence yeri olmuştur.

Atatürk, çiftliğin kuruluşu sırasında ve sonraları sık sık çiftliğe gelip yapılan işleri kontrol eder ve direktifler verirdi. Akşamları da sık sık çiftliğe gelip oturur ve yakınlarıyla vakit geçirirdi. Sık sık bira parkına geldiği de olurdu. Denebilir ki onada yetişen her ağaçta, Atatürk'ün hakkı vardır.

Yine bir akşam üstü çiftliğe gelip muhasebe işleri hakkında bilgi alırken, çiftliğin o yıl zarar ettiğini öğrenir. Kuşkusuz Atatürk Çiftliği kâr etsin diye kurmamıştır, ama ömür boyu kıt kanaat geçiren Atatürk, parasını kaybetmek istemezdi. Bu nedenle canı sıkılmıştı. O günün akşamı, çiftlik müdürü rahmetli Tahsin Coşkan'ı oturduğu müdür evinin önünde oturmaktalar. Atatürk'ü biraz neşelendirmek için, Tahsin Beyin, evin önündeki havuzun fıskiyelerine yerleştiği pek de estetik olmayan renkli ampüllerle su açılınca, bu renkli sulara bakan Atatürk, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi⁽⁶⁾ :

«A Mustafa Kemal! Sen ziraat okudun mu? Hayır! Çiftçi misin? Hayır! Babadan mı gördün? Hayır! İşte bilmediği işlere para koyup kaybedenlere, sular böyle güler», der. Büyük Atatürk nur içinde yatı.

KAYNAKLAR

1. Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış 1938. Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi, s. 293. Devlet Basımevi, İstanbul.
2. A.g.e., s. 259.
3. Atatürk ve Tarım 1951, s. 20. Atatürk'ün 100. Yıl Dönümü, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara Ziraat Fakültesi.
4. Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış 1938. Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayını, s. 281.
5. Akman Arif. 1978. Türkiye'de Ziraat Yüksek Eğitim Reformunun Anatomisi (Y.Z.E.), s. 16 - 24. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, No. 739/430.
6. Atay, F.R. 1969. Çankaya, 2. Baskı, s. 541. Doğan Kardeşler Matbaacılık A.Ş. Basımevi